

Santa Pau amb el castell i la vila amb la serra de Finestres al fons (any 1993). Fotografia de Jordi Gironès

Geografia i medi natural

El castell de Santa Pau es troba situat al bellmig de la vila de Santa Pau, perfectament integrat dins del seu cas urbà. La vila nasqué gairebé adossada a les parets del castell.

L'entorn paisatgístic és veritablement excepcional gràcies a la proximitat de la zona volcànica i a les frondoses fagedes que hi ha la contrada, d'entre les que sempre ha destacat la de la fageda d'en Jordà pel seu tractament turístic.

Ben a prop de Santa Pau hi ha també les serres del Corb i de Finestres, on hi trobem un immillorable bosc caducifoli mixt on domina el faig.

La història

Hom suposa que el castell senyorial de Santa Pau tingué com antecedents el castell veí de Finestres i el llinatge dels Porqueres. És molt versemblant que els senyors del castell

de Finestres, després de fer construir el castell de Santa Pau adoptessin com a propi el nom locatiu, o cognom, de Santa Pau, preferint-lo al de Porqueres.

El topònim «Sancta Pace» apareix consignat per primera vegada l'any 878 com nom de lloc, i l'any 979 és esmentat de nou en un testament del bisbe Miró.

En constituir-se senyors de Finestres els nobles de Porqueres, nomenaren la família Sancta Pau castlana del castell roquer, i des d'aleshores consten com a tals: Ponç I (1147), Arnau (1192), Pere (1196) i Ponç II (1218). Amb aquest darrer s'acabaren els castlans de Finestres i començaren els senyors, i després barons, de Santa Pau.

Vers l'any 1221, una tal Agnès té els dominis dels castells de Porqueres i de Santa Pau, i el 1251 un fill seu, Ramon Ademar, va vendre el castell de Porqueres a l'abat de Banyoles a causa de les necessitats relacionades amb els castells de Finestres i de Santa Pau. Vint anys després els Santa Pau

Torre del castell (any 1993). Fotografia de Jordi Gironès

s'emparentarien amb els Foixà a través del casament de la vídua Gueraula de Ramon Ademar, que havia mort sense successió.

Hi ha constància que el sobirà Pere el Gran (1285) va fer estada al castell de Santa Pau després d'una dura batalla lliurada contra els francesos. Des de Santa Pau retornà a la batalla, a través de Besalú, assolint la victòria definitiva al coll de Panissars.

El 28 de febrer de 1297, Ponç III de Santa Pau intervingué, al costat del rei, en l'empresa siciliana, obtenint el privilegi d'un mercat setmanal per a la baronia de Santa Pau i l'any 1300 fou expedida la carta-pobla de Santa Pau. El 1312, Huguet II de Santa Pau prestà homenatge al rei Jaume II pels castells de Finestres, Santa Pau i Sant Aniol.

Durant el segle XIV hi hagué diversos enfrontaments entre els homes de Finestres i Santa Pau i els de Banyoles lligats al veguer de Girona i Besalú. Això ocasionà que Marquesa, vídua d'Huguet, reclamés al comte que fossin respectats els drets baronials del terme

del castell de Finestres i de la baronia de Santa Pau.

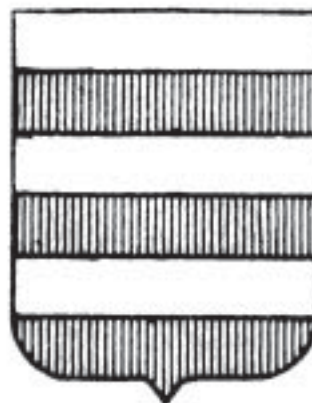
Els senyors de Santa Pau sempre s'involucraren molt amb les operacions reials a la Mediterrània, i ho constata el comandament de Ponç de Santa Pau d'un estol que es dirigí a la conquesta de Sardenya (1351). Ponç finalment morí a Constantinoble. L'any 1392 Hug Ademar II va fer un bon botí arran de la seva intervenció a Sicília aconseguint també diners i altres privilegis com és el cas de la senyoria del castell i vall de Mosset.

Galceran Ademar figura a Sicília entre els consellers de la reina Blanca de Navarra, confirmada amb el títol de virreina en el govern de l'illa pel monarca Ferran d'Antequera (1414), aconseguint un patrimoni ric i immens, sobre tot a Sicília.

A causa dels terratrèmols de 1427-1428 restà malmesa l'església de Santa Maria dels Arcs, que fins aleshores havia estat la parroquial de la vila, i Galceran aconseguí que el bisbe decretés el trasllat definitiu de la parroquialitat a la vila, prop del castell.

L'any 1433 Hug Ademar de Santa Pau signava com a senyor dels castells de Santa Pau, Finestres i Castellfollit, i quatre anys després s'afegia el domini dels senyorius de Mosset (recuperat), Peracolls i Torre Bastarda enfront el litigi que tenia amb Francesc Gelabert de Centelles.

Els Oms passen a posseir la baronia de Santa Pau i Finestres segons consta per venda executada per la Cort Reial de Besalú l'any 1456.

Murs del castell (any 1993). Fotografia de Jordi Gironès

En plena revolta remença, els pagesos s'avaloten contra el procurador de Santa Pau per haver fet presoner el síndic dels remences acusant-lo de resistència a l'agutzir de la baronia en l'acte d'executar pensions i prestacions (1462). En aquesta mateixa data consta que el cabdill remença Francesc de Verntallat es trobava a Santa Pau. En finalitzar la guerra, però, hi havia al costat del rei Joan II no tan sols Verntallat i les remences sinó també el propi Guillem d'Oms, senyor de Santa Pau i de Finestres. Uns anys després (1473) el monarca ordenava a l'agutzir reial que posés Guillem d'Oms en possessió del castell de Finestres que havia estat conquerit pels remences en nom del rei i hi senyorejaven Verntallat i Pere Joan Sala. Malgrat això, l'any 1486 tingué lloc un darrer episodi en el qual els remences, conduïts per Narcís Goixat, prengueren el castell de Santa Pau i feren presoner «mossèn Oms» per tal que els lliurés la fortalesa de Finestres. Ferran el Catòlic es

pronuncià contra aquest fet des d'Alcalà d'Henares i aviat tornaren els castells a mans del llinatge dels Oms.

El 1694 les tropes franceses ocuparen el castell de Santa Pau fins que fou pres, uns mesos després, per les tropes espanyoles que van fer volar part del castell. Antoni IV d'Oms el va fer reedificar posteriorment amb un cost de 2.000 lliures.

Durant la segona meitat del segle XVIII els marquesos de Moià de la Torre passaren a ser els senyors dels castells de Santa Pau i de Finestres per un tema de deutes crediticis. El títol baronial de Santa Pau ha restat des d'aleshores vinculat als marquesos de Castelludosrius i d'aquesta manera Fèlix II de Sentmenat i de Güell, desè marquès de Castelludosrius ha esdevingut baró de Santa Pau (dada recollida l'any 1969).

L'edifici

Santa Pau fou, en els seus bons temps històrics, una vila tancada dintre d'uns murs i unes fortificacions que envoltaven tot el seu recinte amb només dues portes: la de Vila-vella, a un indret del castell, i la de Sant Antoni situada a la part diametralment oposada.

El primitiu recinte compregué solament el castell, la vila vella, el firal i l'església. En el segle XV s'eixamplà per la part de la vila nova, davant mateix del portal que dona accés a les porxadades. Més tard, encara, s'estengué a l'altra part del riu, per on avui hi ha la carretera d'entrada a la vila.

Nota: per fer aquest escrit he recollit la major part de la informació històrica de l'escrit del volum III de l'obra sobre *els Castells Catalans* publicada per l'editor Rafael Dalmau l'any 1971 (segona edició del 1992).

Jordi Gironès Vilardebò
maig de 2007

Muralla est, l'any 1993. Fotografia de Jordi Gironès

Porxos de la vila de Santa Pau. Foto de Jordi Gironès

Croquis del castell